

DVERGMÅKE 2003

RESULTATER FRA ÅRETS REGISTRERINGER I
SØR-VARANGER OG NORDVEST-RUSSLAND

av

Morten Günther

Dvergmåke (*Larus minutus*) på hekkeplass, Pagust, Terskij 2003 – Foto © Morten Günther.

INNHold

1. INNLEDNING.....	3
2. DVERGMÅKA I NORGE 2003	4
2.1. Dvergmåka i Sør-Varanger 2003	4
3. OBSERVASJONER FRA NORD-VEST RUSSLAND.....	8
3.1. Dvergmåka på Kola 2003	8
3.2. Dvergmåka i Arkhangelsk-området 2003	13
4. OPPSUMMERING.....	13
5. LITTERATUR.....	13

Registrering av dvergmåke på Pasvikelva i juni 2003 - Foto © M. Günther.

1. INNLEDNING

Dvergmåka (*Larus minutus*) ble første gang påvist hekkende i Finnmark fylke sommeren 1999. Den gang ble minst fem reir funnet på holmen Sarasaari utenfor Utnes ved Svanvik, Sør-Varanger. Denne lokaliteten ligger i Pasvikkdalen bare 500 meter fra grensen mot Russland.

Også i 2000, 2001 og 2002 ble arten påvist hekkende i Pasvikkdalen og antall observasjoner har økt formidabelt i løpet av de siste årene.

Forekomsten av dvergmåke i Barentsregionen er oppsummert i rapporten ”Dvergmåka i Finnmark – tilfeldige funn eller ny art under etablering?”, som ble utgitt av Svanhovd miljøsenter i 2002.

Denne nye rapporten oppsummerer det som er kjent av opplysninger fra hekkesesongen 2003. Dvergmåka ser nå snart ut til å ha etablert seg som fast hekkefugl i Pasvikkdalen. To nye hekkeplasser er påvist. Dessuten er det i løpet av sommeren gjort observasjoner som tyder på hekking flere nye steder på Kolahalvøya.

Takk til Miljøverndepartementet for økonomisk støtte til feltarbeid og utgivelse av denne rapporten gjennom prosjektet ”Naturfaglig samarbeid i Barentsregionen” (Prosjektnr.: 3010196).

Dvergmåke på mulig hekkeplass ved Kildinstroj, Kola – Foto © M. Günther.

2. DVERGMÅKA I NORGE 2003

Til tross for et stadig økende antall observasjoner av dvergmåke i Sør-Varanger, er det ingen ting som tyder på at arten har blitt vanligere andre steder i Finnmark.

Så langt er det kun kjent to observasjoner fra Finnmark (utenfor Sør-Varanger) i 2003:

En adult (voksen) dvergmåke ble observert ved Rørholmen i munningen av Altaelva, Alta 19.5. (Jo-Inge Vidahl, www.fugler.net) og en 2K-fugl (fugl i sitt andre kalenderår) ble observert ved Vinnafjord på Seiland, Hammerfest 12.6. (Lars Thomas Poppe, www.fugler.net).

For andre år på rad ble det i 2003 påvist hekking av dvergmåke nær Skibotn, Storfjord i Troms. I år som i fjor ble det funnet tre hekkende par dvergmåke på lokaliteten sammen med om lag 150 par hettemåke (*Larus ridibundus*). På det meste ble 15 adulte dvergmåker observert i kolonien i 2003 (Morten Helberg pers. medd.).

Ved Leksdalsvatnet i Nord-Trøndelag ble dvergmåka påvist hekkende i 1998, 1999, 2000 og 2001. I 2003 ble det observert en adult dvergmåke ved vannet 17.5. Dessuten ble to adulte fugler observert 18.5. Dvergmåkene ble ikke sett igjen senere i sesongen og det er ikke mistanke om hekking på lokaliteten i år (Halvor Sørhuus pers. medd.).

Forekomsten ellers i landet har i 2003 vært ganske normal. Drøyt 30 observasjoner er gjort under vårtrekket i april-mai og under høsttrekket i august-november. De fleste dvergmåkene er registrert langs kysten fra Oslofjorden til Trondheimsfjorden, men det er også meldt om 1 2K-fugl ved Baråa, Andøy (NO) 31.5. (Jørn Helge Magnussen, www.fugler.net).

Det er også verdt å nevne en adult dvergmåke som ble observert ved Mjøsa lengst nord i Gjøvik kommune (OP) 13.6. (Ole Jørgen Liudden, www.fugler.net) og ytterligere en adult ved Årnestangen, Rælingen (OA) 8.7. (Håkan Billing, www.fugler.net). Dessuten er det også i år gjort en del sommerobservasjoner av dvergmåke på Jæren (RO) uten at hekking er konstatert. De første fuglene ble observert 22.4., og fram til 19.8. ble det observert inntil 11 ind. i området rundt Orrevannet (www.fugler.net).

2.1. Dvergmåka i Sør-Varanger 2003

Sentrale deler av Pasvikkdalen (Strekningen Svanvannet-Skogfoss)

Årets første dvergmåker ankom trolig Sør-Varanger 13.5. Tidlig på kvelden kom seks fugler flygende sørfra og landet på holmen Sarasaari utenfor Utnes der hekking ble påvist både i 1999 og 2002. Fire ind. ble observert flygende omkring holmen både 23.5. og 26.5. Det var imidlertid ingenting som tydet på at fuglene hadde innledet hekking.

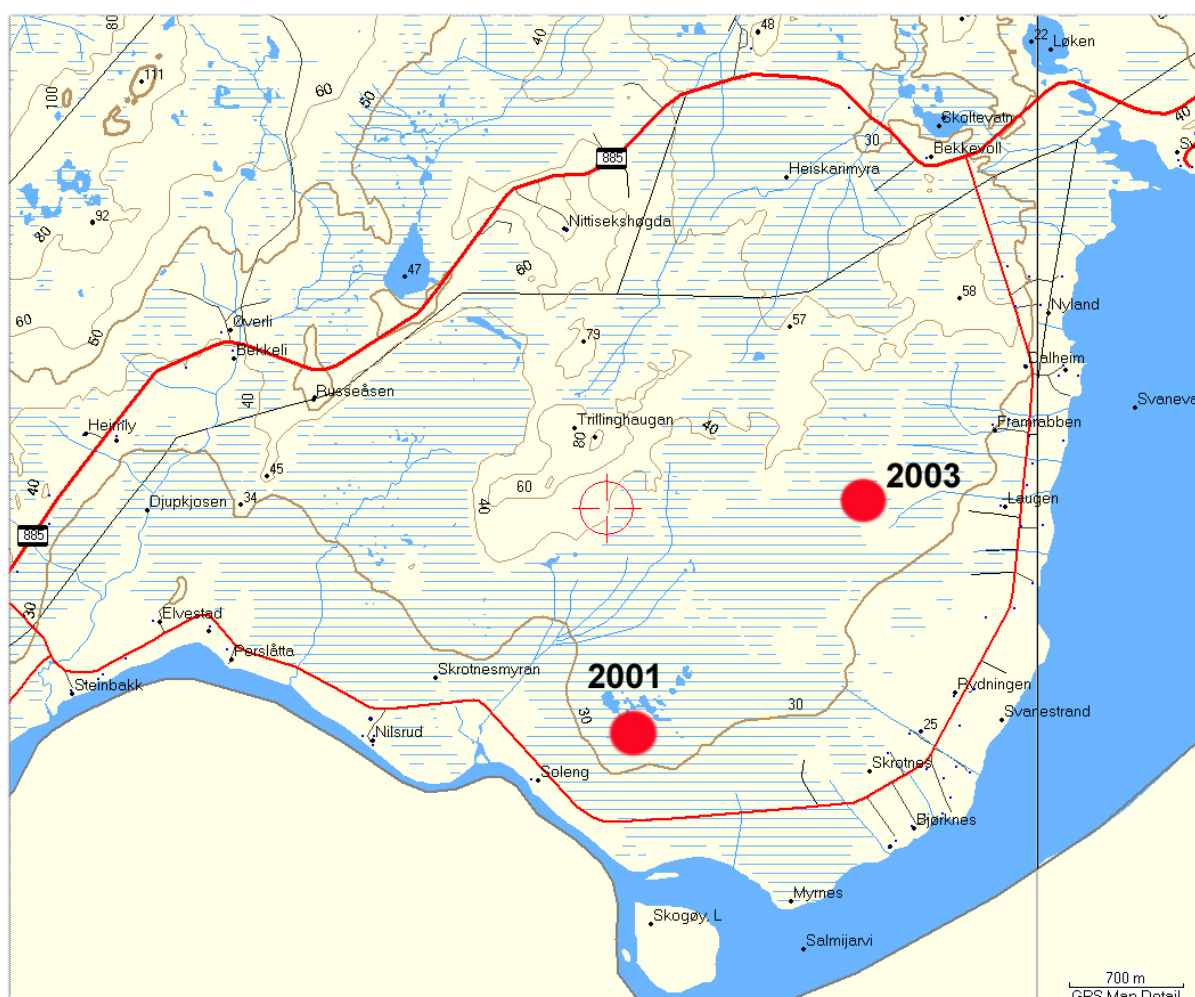
Derimot ble det funnet to par hekkende ved et lite tjern i den østlige delen av Skrøytnesmyra 31.5. (Jeroen van der Kooij pers. medd.). Også i 2001 ble det gjort et hekkefunn på Skrøytnesmyra, men denne nye hekkeplassen ligger om lag to kilometer lenger mot nordøst.

For å kartlegge eventuelle nye hekkelokaliteter ved Svanvannet (Salmijärvi) ble det gjennomført en grundig registrering fra båt 25.6. Registreringene ble gjort av Paul E. Aspholm, Andreas Günther og undertegnede. Hele strekningen fra Utnes til Melkefoss ble kontrollert uten at det ble gjort noen observasjoner som tydet på hekking. Totalt ble det registrert et tjuetalls adulte dvergmåker som søkte næring over vegetasjonen langs elvebredden: To individer fløy omkring i ytre del av Loken ved Svanvik, 12 ind. fanget insekter utenfor Svanestrand, Skrøytnes, og åtte ind. ble observert like utenfor Bordineset, Skrøytnes.

Senere på dagen ble 26 adulte dvergmåker observert like nord for Skolteholmen ved Skogfoss. I tillegg ble fire adulte fugler observert i flukt på sørsiden av holmen, mens om lag 10 adulte fugler lå i ro på et av skjærene midt i elva. I mangel av båt ble dette skjæret ikke undersøkt nærmere, men det antas at dette var rugende fugler.

Av øvrige observasjoner i området ved Svanvannet bør det nevnes at hele 23 ind. ble observert ved Lille Skogøy 26.5. (Alf Tore Mjøs pers. medd.) og at to adulte og en juvenil dvergmåke ble sett samme sted 18.7. (Thomas H. Carslen pers. medd.). Tre adulte dvergmåker ble observert ved Svanvik 16.6. (Therese Simonsen Rye pers. medd.) og sju adulte ble observert ved Skrøytnes 7.8. (Paul Aspholm pers. medd.).

Til tross for at det kun ble observert en ungfugl ved Skrøytnes-Svanvannet denne sommeren er det ikke usannsynlig at flere par kan ha gjennomført en vellykket hekking. Myrområdene langs elva ble bare i liten grad undersøkt og på grunn av ferieavvikling ble observasjonsvirksomheten i juli og august generelt svært begrenset.

Hekkefunn av dvergmåke på Skrøytnesmyra i 2001 og 2003.

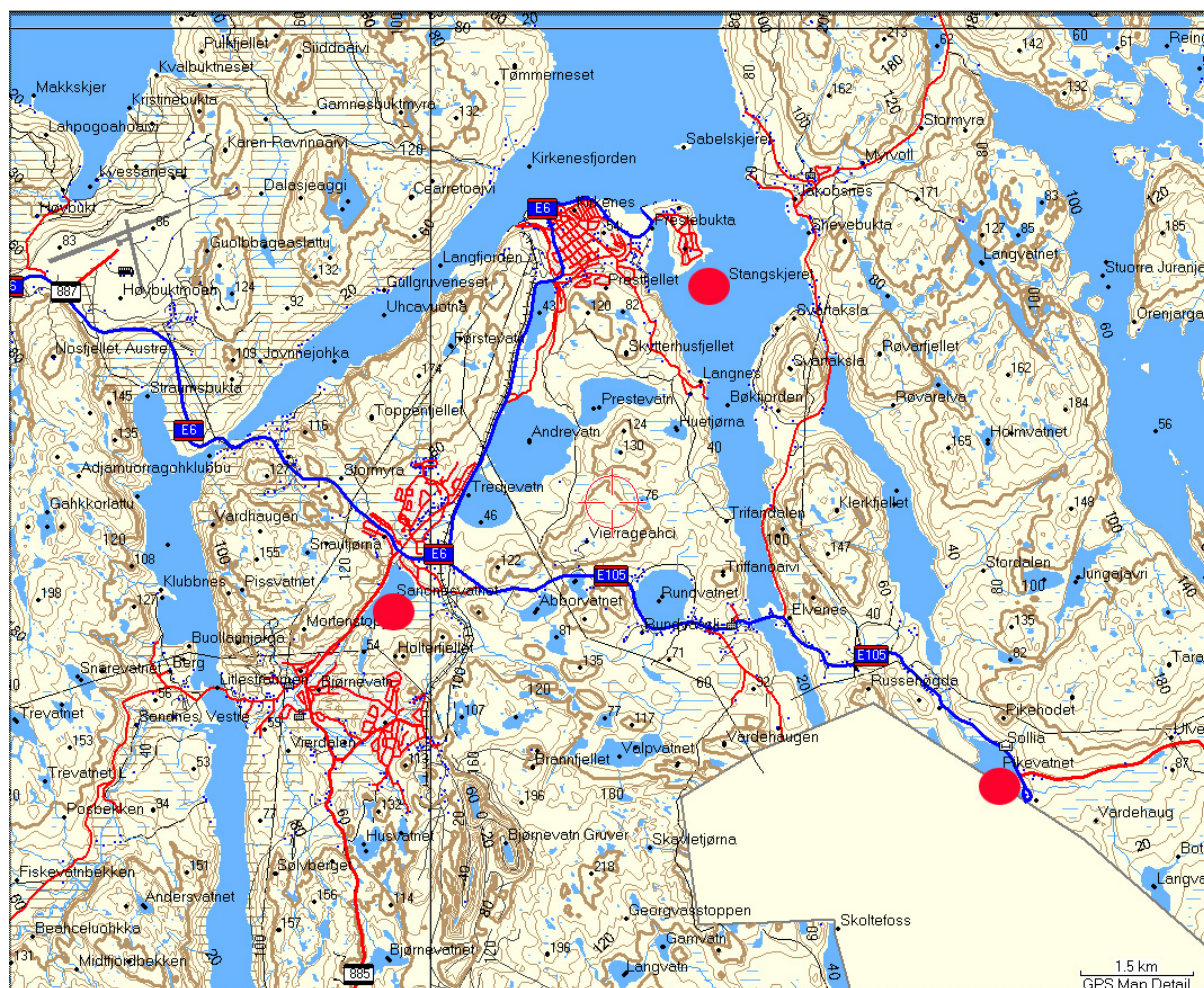

Nordlige deler av Sør-Varanger (Kirkenes-området)

To adulte dvergmåker ble observert i fjæra mellom Stangskjæret og Prestøya 18.5. Denne lokaliteten ligger i Bøkfjorden like øst for Kirkenes sentrum, og dette var den andre observasjonen av arten på øya. Forrige observasjon ble gjort 29.5.2001. Prestøya er neppe egnet som hekkelokalitet for dvergmåke og begge observasjonene må antas å gjelde trekkende fugler.

Ved Sandnesvannet på Hesseng ble det i år ikke observert dvergmåker før i slutten av juni. En adult fugl ble første gang observert 24.6. Senere ble inntil fem individer observert så godt som daglig på lokaliteten frem til 2.7. uten at det var noe som tydet på hekking i området. To adulte dvergmåker ble observert ved vannet så sent som 7.8. (Paul Aspholm pers. medd.).

Dessuten ble fire adulte dvergmåker observert ved Pikevatnet nær Storskog 28.6. (Per Jan Hagevik pers. medd.). Lokaliteten ble kontrollert igjen dagen etter, men fuglene var da borte.

Observasjoner av dvergmåke i den nordlige delen av Sør-Varanger kommune 2003.

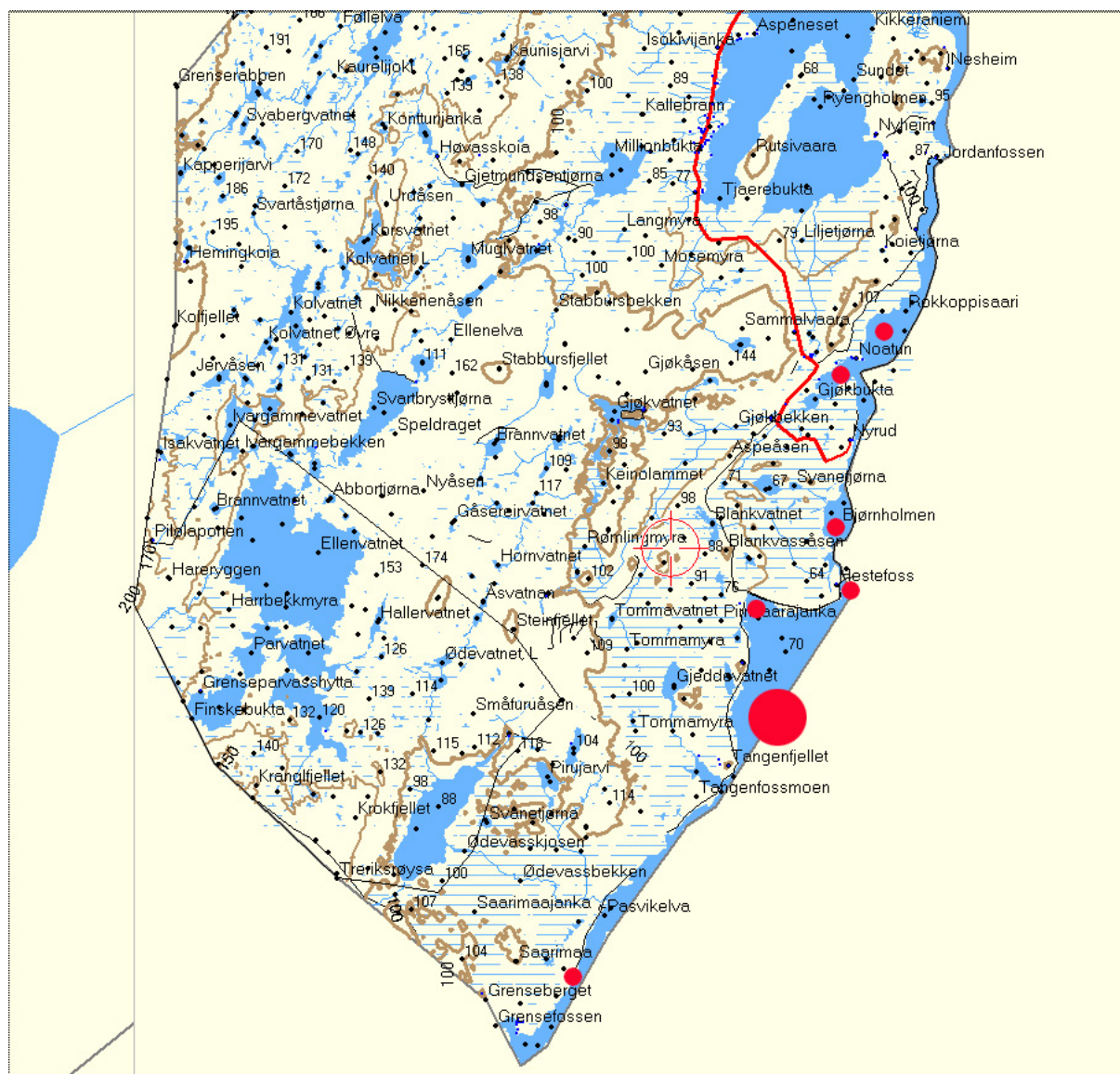
Øvre Pasvik (Fjærvannet-Grensefoss)

Antall observasjoner av dvergmåke i Øvre Pasvik har fortsatt å øke i 2003. De første observasjonene i år ble gjort i forbindelse med de tradisjonelle vannfugltellingene i Pasvik naturreservat. Under tellingen 26.5. ble det observert fem adulte dvergmåker på strekningen Hestefoss-Jordanfoss; en ved Bjørnholmen, to ved Gjøkbukta og to ved Fjærvannet.

Under den neste tellingen 6.6. ble det registrert en dvergmåke ved Bjørnholmen, tre ved Gjøkbukta og ni ved Fjærvannet. Dessuten ble det observert sju ind. ved Noatun samme kveld.

Den største konsentrasjonen av dvergmåker i Øvre Pasvik ble i år registrert ved Hestefossdammen. Den 6.6. ble det observert 29 ind. midt ute på vannet på russisk side. Minst 30 ind. ble observert samme sted 3.7. Dessuten ble ett ind. observert på norsk side. Videre er det meldt om fire adulte dvergmåker ved Hestefoss 24.6. (Egil Ween, Morten Kersbergen, Lars Otto Eliassen, www.fugler.net) og to adulte fugler på norsk side av Hestefossdammen 8.8. (Paul Aspholm pers. medd.). Det er grunn til å tro at flere par dvergmåker kan ha hekket i myrområder på russisk side av Hestefossdammen, men dette har det dessverre ikke latt seg gjøre å undersøke nærmere.

Lengst sør i Pasvikdalen ble tre adulte dvergmåker observert like nord for Grensefoss 8.8. (Paul Aspholm pers. medd.).

Observasjoner av dvergmåke i Øvre Pasvik, Sør-Varanger 2003.

3. OBSERVASJONER FRA NORD-VEST RUSSLAND

3.1. Dvergmåka på Kola 2003

Første hekkefunn av dvergmåke på Kola ble gjort i nærheten av Zasheek i 1992 da hele 60 par ble funnet i en blandingskoloni med hettemåke, fiskemåke og makrell-/rødnebbterne (Kokhanov 1993).

I løpet av de siste ti årene har dvergmåka ekspandert kraftig i Nord-Finland og Finnmark, og det var derfor grunn til å tro at arten kunne ha etablert seg flere steder på Kolahalvøya, til tross for at det i følge våre russiske kontakter ikke er gjort ytterligere hekkefunn i dette området.

I forbindelse med to korte reiser på Kola i juni og juli 2003 valgte undertegnede å kontrollere en del potensielle hekkeplasser på strekningen Kirkenes-Umba. Dette viste seg å gi overraskende gode resultater og fem nye lokaliteter for dvergmåke ble registrert. Derimot ble det ikke observert dvergmåker i området rundt byene Zasheek, Apatity og Kirovsk.

En adult dvergmåke ble dessuten observert i nærheten av en liten ternekoloni ved Olenitsa, Terskij på Kvitsjøkysten 19.6. (Bjørn Frantzen pers. medd.).

● = Potensielle hekkeplasser funnet i 2003. ● = Tidligere kjente hekkeplasser fra 1992.

Lokalitet 1 – N69.38106 E30.13009

Seks adulte dvergmåker ble observert ved utløpet av elva Sjukijoki like vest for Nikel sentrum, Petsjenga, den 23.6. Fuglene fløy omkring og fanget insekter og det var ingenting som tydet på hekking i området. Lokaliteten må likevel betegnes som en mulig hekkelokalitet.

Lokalitet 2 - N69.45642 E30.73668

Langs hovedveien nærmest midt i sentrum av Zapoljarny, Petsjenga, ligger en liten sjø som viste seg å tiltrekke seg flere interessante arter av våtmarksfugler. Drøyt 40 dvergmåker ble observert ved et kort besøk i området 19.6., seks ind. ble observert 23.6. og minst 30 ind. ble registrert ved et besøk 4.7. Det er grunn til å tro at inntil 20 par kan ha hekket på denne lokaliteten, men dette er ikke bekreftet.

Av våtmarksfugler for øvrig ble følgende arter registrert: stokkand (*Anas platyrhynchos*), krikkand (*Anas crecca*), toppand (*Aythya fuligula*), brushane (*Philomachus pugnax*), grønnstilk (*Tringa glareola*), gluttsnipe (*Tringa nebularia*), svømmesnipe (*Phalaropus lobatus*), fiskemåke (*Larus canus*), hettemåke (*Larus ridibundus*), rødnebbterne (*Sterna paradisaea*), gulerle (*Motacilla flava*), blåstrupe (*Luscinia svecica*), sivsanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) og sivspurv (*Emberiza schoeniclus*).

Dvergmåker på mulig hekkplass ved Zapoljarny, Petsjenga - Foto © M. Günther.

Lokalitet 3 - N68.80772 E33.13113

Ved avkjøringa til Kildinstroj, Kola, ligger et lite tjern tett inntil motorveien mellom Murmansk og St. Petersburg. Ni voksne dvergmåker ble observert her 23.6. Ved senere kontroll ble det observert ti ind. 5.7. og seks ind. 6.7. En holme midt i tjernet virket egnet til hekkplass. Det er grunn til å tro at inntil fem par kan ha hekket på lokaliteten, men det ble ikke gjort konkrete observasjoner av reir eller unger.

Av våtmarksfugler for øvrig ble følgende arter registrert: krikkand (*Anas crecca*), toppand (*Aythya fuligula*), kvinand (*Bucephala clangula*), grønnstilk (*Tringa glareola*), brushane (*Philomachus pugnax*), fiskemåke (*Larus canus*), hettemåke (*Larus ridibundus*), rødnebbterne (*Sterna paradisaea*), sivsanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) og sivspurv (*Emberiza schoeniclus*).

Lokalitet 4 – N66.78900 E34.34036

Ved landsbyen Pagust omlag 10 km nord for Umba sentrum, Terskij, møtes de to elvene Umba og Pogori før de renner sammen ut til havet. I dette området er det etablert et deltaområde med flere flate holmer og rik vegetasjon. I perioden 19.-22.6. ble det observert minst 70 adulte dvergmåker like nord for landsbyen. Fuglene viste aggressiv adferd mot folk i båt og det antas at inntil 40 par hekket. For å unngå forstyrrelser ble det ikke gjort noen forsøk på å dokumentere reir eller unger.

Lokalitet 5 – N66.67646 E34.40952

Ytterligere en observasjon av minst fem dvergmåker ble gjort 21.6. ved en liten innsjø om lag 6 km øst for Umba langs veien mot Varzuga. Denne lokaliteten ble ikke undersøkt nærmere og det er uvisst i hvilken grad dette kan være en potensiell hekkeplass for arten.

Dvergmåker på mulig hekkeplass ved Pagust, Terskij - Foto © M. Günther.

Mulig hekkeplass for dvergmåke ved Zapoljarny, Petsjenga - Foto © M. Günther.

Mulig hekkeplass for dvergmåke ved Kildinstroj, Kola - Foto © M. Günther.

3.2. Dvergmåka i Arkhangelsk-området 2003

I juni 2001 ble det oppdaget at dvergmåka opptrer vanlig ved flere sjøer og kanaler i og utenfor Severodvinsk by. Dette ble bekreftet av Pål Presterud som under et besøk sommeren 2003 oppdaget et større antall dvergmåker hekkende i en sivsjø like utenfor byen. Samme sted observerte han også en rørdrum (*Botaurus stellaris*) (Bjørn Frantzen pers. medd.).

4. OPPSUMMERING

Dvergmåka (*Larus minutus*) er en nykommer i norsk fauna og arten synes fortsatt å være i ekspansjon i deler av Barentsregionen. De nye funnene på Kolahalvøya er interessante og indikerer at ekspansjonen her kan ha kommet betydelig lenger enn tidligere antatt. Kartlegging av forekomsten på russisk side bør fortsette i samarbeid med russiske ornitologer.

Dvergmåka er en uforutsigbar art som i stor grad skifter hekkplass fra år til år. Dette gjelder særlig de mindre koloniene i utkanten av utbredelsesområdet. I Europa har dvergmåke status som "hensynskrevende". De største bestandene finnes i Russland (20-30.000 par), Finland (8-13.000 par), Hviterussland (1800-2300 par), Sverige (1100 par), Estland (1000-2000 par) og Latvia (700-3000 par).

Videre undersøkelser vil kunne gi svar på om dvergmåka fortsetter sin ekspansjon i våre nordlige områder, eller om vassdragsregulering, klima og predasjon vil sette en stopper for dette. Fortsatt er det en rekke potensielle hekkplasser som ikke er undersøkt.

Vi takker Miljøverndepartementet for økonomisk støtte til feltarbeid og utgivelse av denne rapporten gjennom prosjektet "Natufaglig samarbeid" (Prosjektnr.: 3010196).

5. LITTERATUR

Günther, M. 2002. "Dvergmåka i Finnmark – tilfeldige funn eller ny art under etablering?". Rapport. Svanhovd miljøsenter.

Kokhanov, V.D. 1993. The breeding of the Little Gull *Larus minutus* in the Kola Peninsula. Russ. J. Ornithol. 2(2): 256-257.